

Fuglevennen

din naturkontakt

Høst 2004

*Tema:
fugleforing*

Lille meis - Hva nå?

Selv om vi aldri så gjerne ønsker å holde fast på sommeren, så er det ikke til å unngå at vinteren står for døra. Med den kommer også kulde, snø og vanskeligere tider for småfuglene til å finne mat. Når rim og snø pakker inn barnåler og greiner i et ugjennomtrengelig ispanser er det imponerende at små fugler som meiser i det hele tatt klarer å overleve i landet vårt. Når termometeret i tillegg kryper ned mot minus 30 til 40 grader, er det nok mange av småfuglene som bukker under. Hvordan må ikke en foringsplass fylt med fett og fete frø fortone seg for en slik vintersulten småfugl?

Foring og næropplevelser med fugl på forplassen er derfor hovedtemaet i dette nummeret av Fuglevennen.

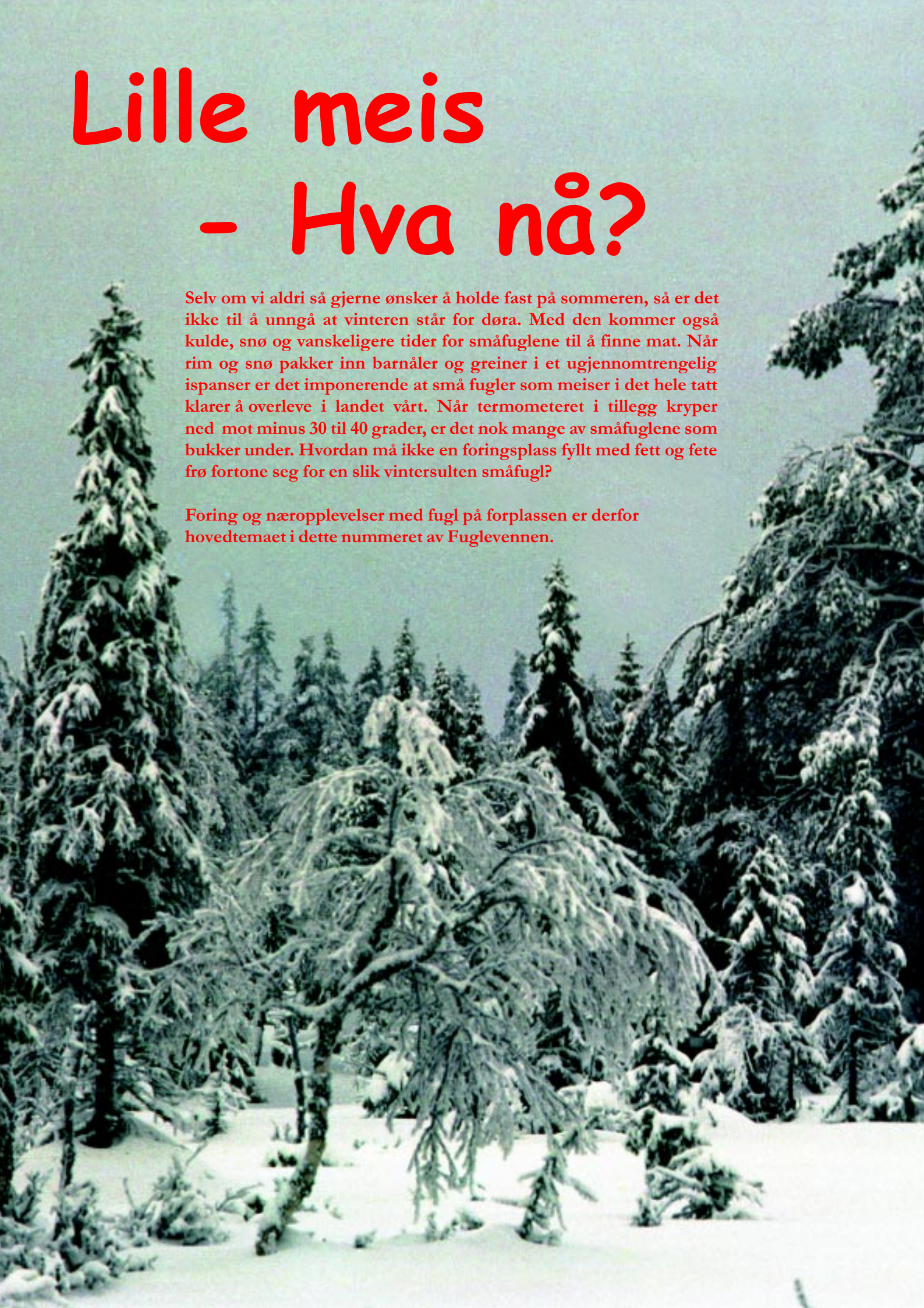

Foto: Jon Østeng Hov.

Granmeis - en av de typiske skogsmeisene.

Fugleforing

- en tradisjon med røtter

Fugleforing har lange tradisjoner. Fra gammelt av har det vært vanlig skikk at også fuglene skulle ha sin del av høstens grøde. Jul kunne ikke feires uten av kornnek ble hengt opp til fuglene. Denne skikken lever fortsatt i beste velgående, selv om kornneket nok har kommet langt bak i skyggen av alle «moderne» fuglefortyper som selges i matvarebutikker, på bensinstasjoner og ved hagesentra for å nevne noen.

Det er mange som forer fuglene rundt omkring i landet. Derfor har vi flere steder fått større bestander av meiser. Kjøttmeisen hekker nå tallrikt i villastrøk og tettsteder der

den tidligere var sjelden. Grønnfink og spettmeis er to andre fuglebrettgjester som har økt i antall de siste tiårene. I enkelte strøk av landet har svarttrosten også blitt en fast brettgjest om vinteren. Uten utlagt mat kan det fort gå galt for en som er avhengig av å finne bær i buskene eller annen føde på bakken.

Det er spennende å fore fugl! Du kan studere fuglene på kloss hold, se hva de spiser, hvordan de oppfører seg og ikke minst se godt hvordan de ser ut. Fugleforing kan hjelpe mange fugler til å overleve en kald og lang vinter. Når enkelte fugler blir så tillitsfulle at de til og med vil lande på hånda di for å hente mat, er belønningen og opplevelsen fullkommen!

I dettenummeret av Fuglevennen får du noen gode råd om hva fuglene spiser og hvordan du kan servere mat på best mulig måte. Vi ønsker deg lykke til, og mange fine og spennende opplevelser med fuglene!

Roar og Trond

Innhold

	side
Lille meis - hva nå?	2-3
Naturopplevelser	5
Hva kjennetegner en god forplass?	6-7
Hva bør jeg fore med?	8
Hvorfor spiser ikke fuglene maten jeg legger ut?	9
Lag et fuglekarnapp	10
Forplassens gjestebok	11
Noen vanlige brettgjester	12-13
...og noen mer spesielle	14
Hvordan ta hånd om en skadet fugl?	15
Portrettet: Nøttekråke	16-17
Sommerfugler i hagen	18-19
Spørsmål og svar	20
Vinner av bokpremie	21
Min fugleside	22

Fuglevennen kommer ut med to nummer i året, ett om våren og ett om høsten. Abonnement koster kr 90 pr. år.
www.fuglevennen.no

Har du spørsmål om abonnement, eller stoff til *Fuglevennen*, send dette til:

Norsk Ornitologisk Forening
Sandgata 30B, 7012 Trondheim
tlf.: 73 52 60 40
fax: 73 52 40 90
e-post: fuglevennen@birdlife.no

Redaksjonen i *Fuglevennen*:

- * Roar Solheim (ansvarlig redaktør)
Agder naturmuseum og botaniske hage
- * Trond Vidar Vedum
Høgskolen i Hedmark, avd.
lærerutdanning
- * Magne Myklebust
Norsk Ornitologisk Forening
- * Morten Ree
Norsk Ornitologisk Forening

Bildescanning, layout og uttegning:

Roar Solheim
Fotografier der annet ikke er nevnt:
Roar Solheim

Foto forside: Jon Østeng Hov

Fuglevennen 2004 årg.1 nr 2.

I Fuglevennen nr. 1 2004 fortalte Ole Mads Øvergård om sine fugleopplevelser som styrmann på en oljetankbåt i Nord-sjøen. Han avsluttet med å spørre: Er det andre sjøfolk eller oljearbeidere som har gjort lignende observasjoner, så er jeg interessert i å høre om det?

Vi gjengir her utdrag fra to svarbrev som han har mottatt.

“Dykkende” spurvehauk!

Halvor A. Nilsen fra Høvik forteller at han i 1964 var telegrafist på KNM: ”KYA” (en undervannsbåt).

En dag - jeg tror det var utenfor Helgoland, landet en mellomstor, ukjent fugl på toppen av tårnet -vi gikk i overflatestilling. Det var en tåket dag, og fuglen hadde tydeligvis fløyet vill, og fant ikke land. Den virket helt utslitt og lot seg lett fange. Fuglen ble tatt med nedenunder og undersøkt, og ved felles anstrengelser kom vi til at det måtte være en spurvehauk.

Den ble plassert i en pappeske med luft og kikkhull, fikk vann og serverlatpølse. Etter hvert tødde den opp og tok for seg av maten.

Vi dykket og var under vann hele dagen. Da vi kom inn til land om kvelden, ble fuglen sluppet løs. Den fløy ”freidig videre i livet”, uten å være klar over hvilken enestående opplevelse den egentlig hadde vært med på.

Med bislen Halvor A. Nilsen

Rovfuglbesøk på oljeplattformer

Jan Erik Sørensen fra Horten forteller at han har jobbet på forskjellige oljeinstallasjoner i mer enn 25 år. Vi har sakset utdrag fra et lengre brev.

”Jeg har opplevd besøk av ugler og andre rovfugler på plattformen både høst og vår på trekket. Hornugle og jordugle er de som er mest vanlig å se ute på plattformene. Ofte har jeg observert ugler som holder seg på samme installasjon i flere uker. Så lenge det er tilgang på mat kan de holde seg på samme plattform. Det er også vanlig å observere tårnfalk. Dvergfalk, vandrefalk og sivhauk har jeg også sett. Høsten 2003 så jeg seks tårnfalker samtidig! Det var et fantastisk syn å se falkene mens de svevde rundt de høye løftekranene, og å se når de stupte etter småfugler.

Det er også mange utslitte småfugler som lander på plattformene, og som går en tragisk sultedød i møte. Mange fugler kommer for nær flammebommene, får fjærene svidd og faller i sjøen. Der er måkene klare og sluker fuglene med hud og fjær. Under en storm for noen år siden landet to utslitte gråhegrer på helikopterdekket. De klamret seg til tauverket på dekk. En blåste rett på sjøen, men den andre klarte vi å fange. Dagen etter ble den sendt i land med helikopter og sluppet på Sola i Stavanger med lykkelig utgang.

Hilsen Jan Erik Sørensen

Kattugla som tok toget - II

I Fuglevennen nr. 1 fortalte Eiliv Størdal om ei kattugle som han hadde hekkende i fuglekasse i Levanger og som ble funnet igjen i Steinkjer sittende på taket av lokaltoget. Ugla ble pleid og senere transportert tilbake til Levanger.

Fuglevennen har mottatt en gladmelding fra Størdal der han skriver:

”Sender noen ord om kattugla ”mi” som ble funnet skadet på toget i Steinkjer. Den hekket i år (2004) i samme kasse som tidligere, men hekkingen var noe forsinket sammenlignet med andre kattugler i distriktet. Den ble kontrollert først i mai måned, og lå da på 3 egg!

Vennligst bislen Eiliv Størdal

Har du egne opplevelser fra naturen, så send dem hit til denne spalten.

Fuglevennen - NOF's adresse (se forrige side) eller fuglevennen@birdlife.no

HVA KJENNETEGNER EN GOD FORPLASS?

Det viktigste å tenke på når du skal lage en forplass, er at fuglene raskt må kunne fly i skjul inne i busker eller trær. Tette kjerr av berberis eller andre hagebusker gir småfuglene mulighet til å smette ned mellom greinene dersom en spurvehauk eller annen rovfugl jakter på dem. Fuglene føler seg usikre hvis det er langt til gode skjulesteder.

Foringsplassen kan ha et stort og romslig brett med tak og sidekanter slik at maten ikke faller ned. Det er praktisk at en av kantene kan fjernes for rengjøring av brettet. Det bør også være en foringsautomat med solsikkefrø, og fett eller spekk som er sikret mot kråke og skjære. Finnes det muligheter til å henge opp en foringsbøtte med havre, har en ivaretatt de aller fleste fuglene.

Skjul mot fiender

Lag en foringsbøtte for havrespisere

På bildene ser du Karoline Øvergård fra Ilseng som demonstrerer en foringsbøtte til å ha havre eller hvete i. En foringsbøtte lager du slik:

Lag noen åpninger nederst på ei plastbøtte. Skru så fast et lokk i

bunnen av plastbøtta. Fyll havre i bøtta og du har en ypperlig foringsautomat til kornspisende fugler som gulspurv, gråspurv, pilfink, duer,

nøtteskrike og skjære. Bøtta henger du opp ved hjelp av et tau eller en ståltråd i ei stor grein. Bunnen av bøtta bør henge ca. 10 cm over bakken.

Forautomater

Jo strengere vinterklimaet er der du bor, desto viktigere er det at fuglene tilbys mat gjennom hele vinteren på forplassen. Solsikkefrø er ettertraktet mat blant mange brettgjester, men de kan forsvinne veldig raskt. Ved å bruke en forautomat kan frøtilbudet vare lenger, fra et par dager ogkanskje opp mot en hel uke.

Spettmeisen hamstrer mat med tanke på vinteren og kommende hekkesesong. Solsikkefrø er perfekte til dette formålet, og når spettmeisen besøker forplassen, er det nesten bare solsikkefrø den vil ha.

Mat som varer lenge

Fett er den mest ettertraktede og beste energikilden for fugl i vinterkulda. Dyrefett i form av spekk fra gris eller nyretalg fra sau er førsteklasses fuglemat. Men fett kan også gis som halve kokosnøtter, eller som meiseboller som en kan få kjøpt. Slike fettboller kan du også lage selv ved å smelte matfett, blande med ulike sorter frø og la det størkne i en melkekartong eller et kokosnøttskall. Fett kan vare lenge, og egner seg spesielt godt ved foring f. eks. på hytta eller steder uten daglig tilsyn.

Svartmeisen har for spinkelt nebb til å kunne åpne solsikkefrø. Fett og spekk er beste mattilbud for denne minste av meisene.

Foto: Frode N. Bye.

Automatene under er ypperlige ved foring med meiseboller eller jordnøtter (høyre nettrør). De hindrer kråkefugl i å stikke av med all maten for lagring, mens en blåmeis (under) kan stikke hodet inn. Velg automater av metall som ikke rustner, og

som er sterke nok til at kråkefugl og ekorn ikke kan hakke eller gnage dem i stykker. Plastnett rundt meiseboller må fjernes når de legges i metallnett, det samme gjelder jordnøtter. Et fettnett kan du enkelt lage selv, til glede for bl. a. flaggspett (høyre).

HVA BØR JEG FORE MED?

Kostnader og utbytte

Alle dyr forsøker å være mest mulig effektive når de leter etter mat. Det betyr at de foretrekker mat som enten er svært energirik, eller lett å

finne, eller begge deler. Hvis blåmeisen kan velge, foretrekker den peanøtter (jordnøtter) framfor solsikkefrø, men hvis det bare finnes

solsikkefrø på forplassen, tar den også disse. Granfrø er f. eks. minst like næringsrike som solsikkekjerner, men det krever mye mer arbeid å få tak i dem. Sluttsummen blir at de lett tilgjengelige solsikkefrøene blir foretrukket av en lang rekke av småfugler.

Hvilke fugler spiser hva?

kjøttmeis, blåmeis, granmeis, svartmeis, lappmeis, spettmeis
grønnfink, dompap
gråspury, pilfink
bokfink, bjørkefink

flaggspett, grønnspekk
nøtteskrike, gulspurv

svartrøst, gråtrøst, sidensvans
kråke, skjære, måker

duer

solsikkefrø, fett,
usaltede peanøtter
solsikkefrø
havre, brød og kakesmuler
solsikkefrø, legg også litt
solsikkefrø på bakken
fett
havre – bruk foringsbøtte
nøtteskrika spiser også
solsikkefrø
rognebær, epler, brød
spiser nesten alt, - brød, kjøtt,
fisk, kokte grønnsaker osv.
hvete, knust mais

Frukt er topp!

Epler og pærer som begynner å bli løse og dårlige, er ypperlig mat til troster, rødstrupe og meiser. Gråtrøsten (under) elsker frukt.

HVORFOR SPISER IKKE FUGLENE MATEN JEG LEGGER UT?

Ulike sorter og kvaliteter

Solsikkefrø finnes i en lang rekke sorter, og med stor forskjell i kvalitet. Mens noen dyrkes som menneskemat, dyrkes andre for å presse olje av frøene, eller som dyrefor. De sorte frøene over er f. eks. rene oljefrø, mens frøene øverst til høyre er en type av god kvalitet og næringsverdi som fuglefor.

Fordi solsikkefrø har så ulik kvalitet, varierer også prisen på frø mye. Billig fuglefor kan være av så dårlig kvalitet av fuglene ikke vil ha maten. Dette bør du huske på når du legger ut fuglemat. Dår-

lig mat kan forklare hvorfor fuglene ikke besøker nettopp DIN forplass.

Tomme skall og rusk som ikke er frø inne i solsikkeposen, er et tydelig signal om at frøene er av lav kvalitet. Det samme gjelder dersom frøposen inneholder møll, biller eller andre småkryp. Sorte oljefrø er mindre egnet som fuglefor enn store og fyldige frø med sorte og hvite striper. Smak også gjerne på frøkjernene selv for å vurdere frøkvaliteten før du kjøper solsikkefrø.

Hvordan finne den rette villfuglblanding?

Blandinger av forskjellige frø selges ofte som såkalt «villfuglblanding». Disse blandingene er det store kvalitetsforskjeller på. Hvis du ønsker å fore med slike frøblandinger, bør du se nøye på posens innhold. Her er noen tips hva du bør gå etter:

Velg store og hele frø

Velg en blanding med mye solsikke og lite korn, det gir mest næring til fuglene. Se til at solsikkene er store og fyldige, og at blandingen er fri for rusk og tomme frøskall.

Unngå rusk

Denne frøblandingen har mye rusk og frøskall, og få solsikkefrø. Solsikkefrøene er attpå til små og av dårlig kvalitet - unngå slike blandinger!

Jordnøtter eller peanøtter?

Peanøtter og jordnøtter er det samme, men vanligvis omtaler vi de salte jordnøttene vi spiser som snacks som *peanøtter*. IKKE GI DISSE TIL FUGLENE! Fugl skal ha usaltede jordnøtter, men de er til gjengjeld noe av det beste fugl kan få. Hele nøtter (med eller uten brun hinne) gis i nettautomat, mens knuste nøtter kan blandes med solsikke i en frøautomat.

LAG ET FUGLEKARNAPP

En fin måte å få fuglene nesten «helt inn i» stua eller i klasserommet, er å bygge et fuglekarnapp. Dette er et nettingbur som du henger utenpå et vindu i huset eller utenpå et klasseromsvindu. Det kan også være et fint innslag på en institusjon. Fuglebrett og foringsautomater settes inn i buret, godt beskyttet mot kråker, skjærer og ikke minst katter. Inne i karnappet festes flere store greiner fra gran eller furu. Det er spesielt viktig å ha slike greiner øverst i karnappet. Fuglene føler seg da trygge og oppfører seg som om de skulle sitte inne i et tre. I stedet for å hente ett solsikkefrø og fly ut til nærmeste tre, setter fuglene seg på greinene inne i karnappet og hakker på frøet der. Det er viktig å plassere noen kraftige greiner nær vindusruta. Nøtteposer og fettkuler flyttes gradvis nærmere vinduet til de henger helt inn mot glassruta.

På kalde dager vil fuglene oppholde seg inne i karnappet, og etter hvert vil de ikke reagere på bevegelser innenfor glassruta. Fuglene kan da studeres på kloss hold. For mange er det en opplevelse å komme så nært fuglene. En kan se detaljer i fjærdrakten, at brystkassa til fuglen beveger seg, at fuglen blunker, og på kalde dager kan en også se at det faktisk ryker ut av nebbet på en dompap!

Fuglekarnapp anbefales for alle som vil ha nærkontakt med fuglene og underholdning til kaffekosen.

Foto: John Rudolf Moen.

Elevene ved Grande skole på Gjøvik studerer ivrig fuglene som besøker fuglekarnappet utenfor klasseromsvinduet.

Slik lager du et fuglekarnapp

Lag en tynn treramme som går rundt hele eller deler av vinduet. Jo større buret er desto tryggere blir fuglene.

Sett et par øyeskruer på toppen av ramma slik at den kan henges på veggen, eller sett på hengsler på den ene sida slik at buret kan trekkes ut som ei dør.

Bruk minknetting med 5 x 5 cm ruter. Dette er et viktig mål. Slike ruter slipper inn småfugler og små hakkespetter, mens kråkefugl og ekorn holdes ute. Minknettingen er så stiv at den kan bøyes og formes til, og ikke trenger å stives opp. Buret bør gå ca. 60 cm ut fra vinduet. Nettingen festes til tre-

ramma med spiker eller kramper. Fyll så opp karnappet med fuglebrett, foringsautomat og greiner. Lag en enkel løsning slik at det er lett å fore inne i buret.

En vanlig feil er å ha for få greiner inne i buret. Da blir fuglene urolige og karnappet fungerer bare som et vanlig fuglebrett.

Når våren kommer må du fjerne greiner og rense buret. Sett gjerne inn en grein fra et løvtre og ei fuglekasse. Er du heldig kan du følge med kjøttmeis eller blåmeis som forer ungene sine rett utenfor vinduet ditt, godt beskyttet mot skjærer og katter.

FORPLASSENS GJESTEBOK - ET MINNE FOR LIVET

Følg med på utviklingen på din egen forplass gjennom vinteren! Bruk skjemaet under og merk deg når du har besøk av de ulike fugleartene. Skjemaet hjelper deg å huske hvilke

gjester du har hatt på besøk, og gir deg samtidig verdifull kunnskap som du kan bruke for å forbedre forplassen og mattilbudet. Du kan også lage et utvidet skjema med kolon-

ner for hver uke gjennom vinteren. Hvis du vil være ekstra grundig, skriver du ned dine erfaringer og værobservasjoner i en egen notisbok.

MÅNED

FUGLEART	SEPT	OKT	NOV	DES	JAN	FEBR	MARS	APRIL	MAI
Kjøttmeis									
Blåmeis									
Granmeis									
Svartmeis									
Spettmeis									
Grønnfink									
Dompap									
Grønnsisik									
Gråsisik									
Gulspurv									
Gråspurv									
Pilfink									
Svarttrost									
Rødstrupe									
Flaggspett									
Grønnspekk									
Skjære									
Nøtteskrike									

Vil du gjøre mer ut av registreringene ved forplassen?
Da kan du bruke internett og gå inn på siden: www.fuglevennen.no

NOEN VANLIGE BRETTGJESTER

Kjøttmeisen er kanskje den aller vanligste gjesten på norske forplasser. Den lever opp til navnet, og kaster seg ivrig over slakteavfall og fett. Blåmeis, granmeis og spettmeis er andre hyppige brettgjester. Granmeisen er vanligst i ren barskog og fjellskog, mens spettmeisen finnes i kulturlandskap og løvskog fra Trøndelag og sørover.

Foto: Birger Westergrøn.

Dompapens stilling som yndet julekortmotiv har gjort denne fargesterke fuglen til en av de best kjente forplassgjestene. Så godt som alle vet hvordan en dompap ser ut, men de tenker nok da helst på hannfuglen. Hunnens grå drakt kan nok være noe mindre kjent blant folk.

Spettmeisen er nesten bare interessert i solsikkefrø. Den flyr avsted med frøene og lagrer dem til neste vårs hekkesesong.

Foto: Trond Vidar Vedum.

Foto: Trond Vidar Vedum.

**Grønn-
fink**

Grønnfinken har typisk kraftig finkefuglnebb som lett knekker solsikkefrø. Enkelte år kan den opptre i stort antall på forplassene. Grønnsisiken er en finkefugl med tynnere nebb. Den tar helst mindre frø, brødsmluler eller hakker på jordnøtter som på bildet til høyre.

Grønnsisik

Foto: Frode N. Bye

Skjæra følger oss mennesker, og enhver forplass vil bli besøkt av denne kråkefuglen. Nøtteskrika opptrer helst i og nær skog, sjeldnere i byer og treløst landskap.

Skjære

Nøtteskrike

Foto: Trond Vidar Vedum

Rødstrupe og svarttrost vil helst ha frukt, bær eller fine brød eller kake-smuler. Gulspurven er en av artene som liker korn, og tar gjerne havre i nek eller på bakken.

Rødstrupe

**Svarttrost,
hann**

**Gulspurv,
hann**

Gulspurv, hann

Foto: Trond Vidar Vedum

... OG NOEN DU IKKE SER FULLT SÅ OFTE

Foto: Jon Østeng Hov.

**Munk,
hann**

Selv om munken er en sanger, så forsøker enkelte individer å overvintre. Frukt og bær er dens vinterkost. Stjertmeisen er en svært uvanlig brettgjest, selv om arten finnes regelmessig omkring forplassen.

Foto: Frode N. Bye.

Stjertmeis

Foto: Jon Østeng Hov.

**Kjernebiter,
hann**

Kjernebiteren har det kraftigste nebbet blant finkefuglene, og den kan knekke kirsebærsteiner! Ikke rart at solsikkefrø går unna som en lek. Kjernebiteren er en av artene som trolig har økt sin utbredelse som følge av vår foring med solsikkefrø. Den hekker langs sørlandets kyststrøk, på Vestlandet og faktisk nå også ved Trondhjemsfjorden. På Østlandet finnes den nord til Gudbrandsdalen. Stillitsen har et finere nebb, tilpasset tistelfrø. Den kan besøke forplassen og plukke mindre frø, havregryn og brødsmler.

Foto: Trond Vidar Veldum.

Stillits

HVORDAN TA HÅND OM EN SKADET FUGL?

Kjøttmeisen henger med hodet, lukker øynene og er tydelig ikke helt frisk!

Hva har skjedd?

Kan DU gjøre noe?

Hvem har ikke opplevd det: Inne fra huset høres et dunk - et umiskjennelig signal om at en fugl har flydd mot vinduet! På bakken ligger en småfugl med utsprede vinger, virrende hode og sammenknepne øyne. Kan du gjøre noe?

Hvis fuglen er dårlig på grunn av en sykdom, er et samme behandling som gjelder. Men vær forberedt på at utfallet av slikt pleiearbeid også ofte ender med at fuglen dør - det er faktisk naturlig!

Finner du en fugl med knekt vinge, fot eller åpne sår og skader, må du kontakte dyrlege eller helst en fuglekundig ornitolog for å få denne til å vurdere sjansene for at fuglen kan bli bra.

Når fugl kolliderer med glassruter, får de alt fra lettere hjernerystelser til kraftige indre blødninger i hodet. Det beste du kan gjøre når du finner en slik fugl, er å ta den med inn, plassere den i en pappeske eller et fuglebur med et klede over, og la den få sitte i fred. Da unngår du at den blir fanget av en katt, hauk eller kråke. Hvis fuglen har hjernerystelse, har den gode sjanser til å komme til hektene etter noen timer. I spesielle tilfeller kan det ta et par dager. Når den begynner å vise tegn til å komme ut, kan du slippe den. Du kan gi fuglen væske ved å dyppe fingeren i vann og stryke dette av på fuglens nebb. Da klarer den å svelge selv. Heller du vann inn i nebbet på fuglen, kan du kvele den.

Kjøttmeisen har sovnet med nebbet gjemt mellom ryggfjærene. Kanskje er den klar for slipp i morgen?

Fugl i farta:

NØTTE- KRÅKE

*Nøttekråka
(over) har tykkere
nebb enn
sibirnøttekråka
(det store bildet).*

Nøttekråka er en av de mer spesielle kråkefuglene. Den brune og hvitprikkede fjærdrakten gir fuglen et utseende som ikke kan forveksles med andre arter. Ropet er et skurrende, litt metallisk klingende *krrrr - krrrr*.

Det er granskog med godt innslag av hasselbusker som er nøttekråkenes viktigste leveområder i Norge. Det betyr at du finner denne fuglen først og fremst fra det sentrale Østlandsområdet sydover til omkring Oslofjorden, og langs kysten av Vestlandet fra Rogaland til Sogn.

Nøttekråka er en frøspesialist som utnytter de største frøene barskogen kan by på. Hos oss er det hasselnøtter. Om høsten lagrer kråkene alt de kan finne av slike nøtter. De fyller strupen med 10-12 nøtter og flyr så avsted for å hamstre dem. Nøttene dyttes ned i bakken, innunder mose og lignende. Du vil neppe klare å se hvor de er lagret, men nøttekråka kan huske tusenvis av slike gjemmesteder. Neste vår er nøttene grunnlag for årets hekking.

Østover i Russland finnes en underart av nøttekråka som lever av store frø fra konglene av sembrafuru. Enkelte år kommer disse på invasjon til Norge. Disse sibirnøttekråkene avslører seg ved at de leter opp det som finnes av plantede sembrafurer i hager og parker. Det er særlig disse fuglene du kan oppleve på nært hold i hagen din.

*Kanskje i
din hage?*

Her går det unna...

Nøttelagring

Denne bildeserien viser en «norsk» nøttekråke som blir tilbudt jordnøtter ved en forplass. Disse nøttene er akkurat passe i størrelse. Den ene nøtta etter den andre forsvinner inn i gapet på fuglen, og gjemmes i strupen. Når det er fullt, flyr nøttekråka av sted og lagrer frøene. Den graver seg gjennom snøen ved å kaste den til side med nebbet. Så dyttes en nøtt ned i bakken, og gjemmes under snøen igjen.

*...og så kan nøtta
dyttes på plass!*

Med full strupe!

*Hull
graves*

Akrobatikk i trekronene

Sibirnøttekråkene trekkes som av usynlige magneter mot sembrafuruer med store kongler. Disse fuglene ble fotografert i botanisk hage ved Agder naturmuseum høsten 1995. Da dukket det opp sibirnøttekråker mange steder i Norge, og i den botaniske hagen plukket de frø fra alle de eksotiske bartrærne.

Sibirnøttekråka har et noe slankere

nebb enn vår hjemlige nøttekråke, trolig en tilpasning til å kunne plukke de store frøene ut fra sembrakongler eller andre, store kongler.

FARGERIKE GJESTER I HAGEN

SOMMERFUGLER

Sommerfuglene er insektenes «alibi» - de er store, fargerike, elegante og fullstendig harmløse. Det er spesielt dagsommerfuglene vi legger merke til. Det finnes mellom 90 og 100 arter av dem i Norge, og de fleste kan gjenkjennes på sitt utseende. De største og vanligste artene er i tillegg de som oftest besøker våre hager og parker, til glede for både nøkterne hageeiere og poetiske naturromantikere.

Noen arter, som tistelsommerfuglene på dette bildet, kommer trekkende fra sydligere land om sommeren, og enkelte år kan de opptre i store antall sammen med admiral, dagpåfugløye og neslesommerfugler.

Hva er sommerfuglene på jakt etter?

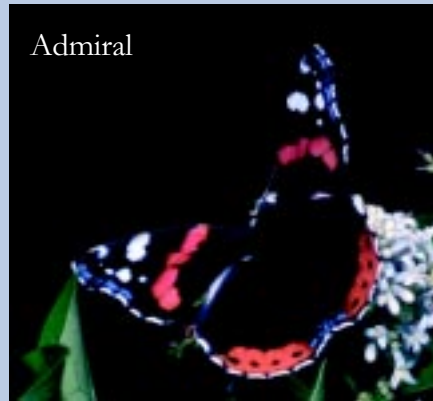
Neslesommerfugl

Neslesommerfuglen over sitter på en Buddleia-busk, mens admiralen og tistelsommerfuglene på forrige side besøker liguster. Admiralen til høyre suger sevje fra et sår i en bjørkestamme - en riktig godbit!

Sitronsommerfugl, hann

Stikkordet er *Sukker*. Sommerfuglene er ute etter «høyoktan» drivstoff, og det finner de i blomster som er rike på nektar. Vil du ha masse sommerfugler i hagen, bør du

Admiral

Dagpåfugløyve

plante blomster og busker som er ettertraktet. *Buddleia* er en slik busk. *Liguster* er en annen. Blant blomster er *oregano* (også kalt *bergmynte*) utrolig populær. Denne kan du i tillegg bruke som matkrydder!

Har du et litt uryddig hjørne i hagen med brennesler, så vil de være larvemat for både neslesommerfugl og dagpåfugløyve. Tistler er andre, svært ettertraktede nektarblomster for sommerfugler. Velduftende roser er derimot helt uinteressante for sommerfugler, til tross for at de kan dufte godt.

Admiral

Underlige «mat»vaner

Sorgekåpe

Sommerfugler er ikke bare på jakt etter nektar, men også salter og andre stoffer. Her er det en sørgekåpe som får i seg salt ved å suge svette fra en hånd. Andre kan lande på urin og ekskrementer for å hente næringsstoffer!

Kan jeg unngå at kattene fanger fugl?

Dette er et spørsmål mange lurer på, og *Fuglevennen* har allerede fått fore-spørslers om dette. Fuglekasser kan beskyttes mot katter dersom kassene henger i frittstående trær (dvs slik at firfotede pattedyr ikke kan hoppe over fra ett tre til kassetreet). Da kan du sette på en 50-60 cm høy plate av aluminium (eller annet metall) rundt trestammen et stykke nedenfor fuglekassa. Da klarer ikke dyr med klør å klatre opp, og fuglene får fred. Dersom du ikke ønsker metallskinnende trestamme, kan du

sprøytelakkere metallet med en egnet farge fra sprayboks.

Rundt forplassen er det værre. Det er stor forskjell på om viltlevende rovfugl eller rovdyr jakter på forplassen, eller om det er huskatter som gjør det. Kattene blir vanligvis foret av oss mennesker, og mange jakter derfor ikke av sultbehov, men av instinkt. Til sammenligning fanger viltlevende rovdyr og rovfugler vanligvis bare de dyrene de må for å overleve.

De fleste katter har en eier eller et hjem de hører til i. Ha alltid dette i minnet dersom skal forsøke å hin-

Katter er dyktige jegere, og kan utvikle seg til uhyre effektive fuglefangere. Her er det buskatten Sofus som har fått tak i en ung rødstrupe. Skal du hindre kattens fuglejakt, er det best å gjøre det vanskelig å jakte rundt forplassen.

Spørsmål og svar

På disse sidene kan du finne svar på mangt og mye. Har du noe du lurer på, kan du sende spørsmål til *Fuglevennen*, så vil vi forsøke å svare.

dre kattene i å fange fugl. Selv om katten ikke trenger å fange fugl, er det å jakte en så grunnleggende del av kattens naturlige adferd, at den ikke kan avvennes fra det.

Mens forplassen bør ha tette busker i høyden, er det bra med fri sikt langs bakken. Da er det vanskeligere for katter å snike seg inn på fuglene. Katter kan jages, men de holder seg sjelden lenge borte fra en fuglerik forplass av den grunn. En annen metode som visstnok skal kunne fungere for å holde katter unna, er å strø ut malt cayennepepper der du ikke vil at kattene skal gå eller oppholde seg.

Skarpøyd småfugljeger

Spurvehauken er en typisk småfugljeger med skarpt syn og god evne til å manøvrere mellom trær og busker. Den legger ofte jaktturen innom forplasser, fordi småfuglene samles i større grupper der. Da er det også lettere å opp-

dage fugler som er syke eller svekket på andre måter. Slike individer er lettere å fange enn friske og livskraftige fugler. Gjennom sin jakt kan derfor spurvehauken minske faren for smittespredning ved en forplass.

Sykdommer som salmonella kan ramme fugl, og ved en forplass kan smitten spres lettere enn ute i skogen. En forplass med tette busker og trær gir friske småfugl gode sjanser til å slippe unna når hauken slår til.

Så du etter trekkfuglene?

Vårens oppfordring gikk ut på å notere ankomstdatoer for de tre trekkfuglartene linerle, bokfink og låvesvale. I alt kom det inn 77 meldinger om ankomstdatoer for disse fuglene. Vi har trukket ut 3 fuglevenner som får tilsendt boken *Bli kjent med fuglene*. De heldige er:

Rolf Halland
Lonaleitet 20
5267 Espeland

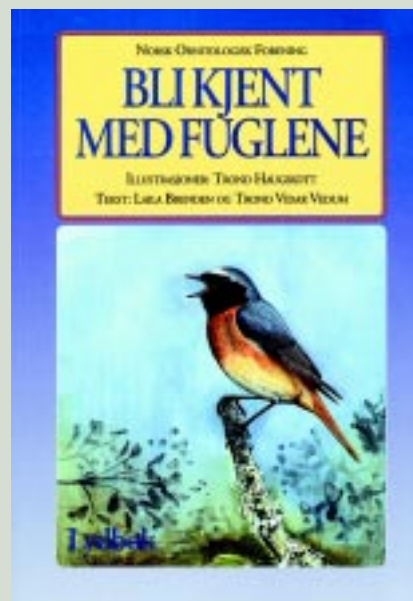
Sigurd Haugland
Gåravn. 66
3800 Bø i Telemark

Eirin Tjessem Våge
Hornnes barneskule
4737 Hornnes

Disse tre hadde notert følgende ankomstdatoer fro trekkfuglene:

	Espeland	Bø	Hornnes
linerle	21.4.	13.4.	5.4.
bokfink	7.4.	22.3.	14.3.
låvesvale	18.5.	6.5.	25.4.

En samlet presentasjon av alle registreringene kan du lese om i vårnummeret av *Fuglevennen*.

..og snart er våren der igjen!

..og med den et nytt nummer av *Fuglevennen*! Et hovedtema i dette nummeret blir store fuglekasser for ugler, ender og duer.

Har du spørsmål og emner du ønsker belyst, så gi beskjed om dette til *Fuglevennen*. Hvis DU lurer på noe, så er du sikkert ikke alene om å ville ha svar på spørsmålet. Vi i *Fuglevennen* skal forsøke å hjelpe!

Uglene kommer!

Tusenvis av fuglevenner!

Det første nummeret av *Fuglevennen* har gitt god respons. Før høsten satte inn var det omkring 2200 innmeldte fuglevenner. Blant disse var det 248 skoler. Hvis *Fuglevennen* på skolene minst omfatter én skoleklasse på et snitt av 20 elever per skole, betyr det at minst 7000 personer får tilgang til fuglenes verden gjennom *Fuglevennen*, -og flere kommer!

Nå i høst blir nemlig *Fuglevennen* tilbudt deg når du kjøper fuglefor. Tenk på at du da er én blant flere hundre tusen(!) nordmenn som forer fuglene i vinterhalvåret. *Fuglevennen* er bladet som vil gi deg økt glede og kunnskap om fuglene. Har du venner og kjente som ikke har fått dette nummeret av *Fuglevennen*, så vis dem bladet og adressehenvisningene på nest siste side slik at også de får sjansen til å bli en ekte Fuglevenn!

Min fugleside

Fuglevennen har fått følgende ønske om brevvennkontakt, som vi formidler videre:

Hei!

Jeg er nettopp blitt medlem av Fuglevennen. Jeg er veldig interessert i fugler, men det er ingen andre på min alder som er det her hvor jeg bor. Går det an å skaffe seg brevvenner gjennom Fuglevennen?

Beste hilsen

Mildrid Horrig Helland (14 år)

Har du lyst til å skrive til Mildrid, så er adressen hennes her:

Mildrid Horrig Helland

Årstein, 9470 Gratangen

E-post: mildrid.helland@c2i.net

Mange tegner fugler!

Mange har sendt fugletegninger til Fuglevennen. Her er et lite utvalg av dem. Har du lyst til å tegne fugler eller andre dyr du har sett eller møtt, så husk følgende:

- tegn med tydelige farger.
- ikke skriv på eller tett inntil det du tegner, la tegningen være fri for tekst.
- la det være litt «luft» rundt fuglen eller det du tegner, slik at tegningen lett kan gjengis i bladet.

Blåmeis, Ida Marie Lund, Bjugn

Spettmeis, Camilla

Kjottmeis, Camilla

Gulspurv, Helle

Tvillingsøstrene Marit og Sol Holten fra Surnadal har tegnet *hornugle* (venstre under) og *kongeørn* (under), begge har reir med 3 egg.

Fuglevennen

Fuglevennen er bladet for deg som er opptatt av fuglene i nærmiljøet. I *Fuglevennen* vil du få gode tips om fuglekasser, fugleføring, samt lese om spennende fakta både om fugler, pattedyr, insekter, planter og annet som du kan treffe på i naturen. Er det noe du lurer på om fugler kan du spørre redaksjonen i *Fuglevennen*.

www.fuglevennen.no

Fuglevennen utgis av Norsk Ornitologisk Forening, i samarbeid med Agder Naturmuseum og Botanisk Hage, Høgskolen i Hedmark, og Nettverk for miljølære.

Fuglevennen kommer ut med to nummer i året, ett om våren og ett om høsten. Abonnement koster kr. 90,- pr. år.

Alle spørsmål og henvendelser vedrørende abonnement, samt stoff til *Fuglevennen*, sendes til:

**Fuglevennen, Norsk Ornitologisk Forening,
Sandgata 30B, 7012 Trondheim**

telefon: 73 52 60 40 telefax: 73 52 40 90.

e-post: fuglevennen@birdlife.no

Redaksjonen i *Fuglevennen* består av:

Roar Solheim (Ansvarlig redaktør; Agder Naturmuseum og Botanisk Hage)

Trond Vidar Vedum (Høgskolen i Hedmark)

Magne Myklebust og Morten Ree (Norsk Ornitologisk Forening)

Samarbeidspartnere

Høgskolen i Hedmark

Høgskolen i Hedmark har nesten fire tusen studenter fordelt på fem studiesteder. Hedmark har en av landets største lærerutdanninger med et sterkt naturfagmiljø. Naturfag fordypning, uteskole, natur- og gårdsbarnhager er noen av studiene ved lærerutdanningen. Studentener som velger naturfag fordypninger får tilbud om studier og forskningsoppgaver på fuglelivet. Ved andre avdelinger ved høyskolen tilbys blant annet bioteknologi, miljøbioteknologi, miljøforvaltning og utmarksforvaltning. – www.hihm.no

Agder Naturmuseum og Botanisk Hage

Agder naturmuseum er et naturhistorisk museum som ligger i Kristiansand. Museet arbeider med zoologi, botanikk og geologi, hovedsakelig fra Agder-regionen. Museet utgir årbok og rapporter, lager utstillinger, lager ekskursjoner i naturen og har egen skolepedagog med spesielle tilbud til barn og unge.

– www.museumsnett.no/naturmuseum

Nettverk for miljølære

Nettverket er et samarbeid mellom skoler, miljøvernforvaltningen, forskningsinstitusjoner og frivillige organisasjoner - en møteplass hvor skolen både kan hente ut informasjon, og også selv levere egen informasjon som kan komme fellesskapet til nytte. – www.miljolare.no

*Fugl rundt
hus og hage
skaper trivsel
og glede
- Hele året!*

